

بررسی پیامدهای اجتماعی-اقتصادی شرکت کشت و صنعت روژین تاک در شهرستان کرمانشاه

سمیره صی محمدی- دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه
کیومرث زرافشانی* - دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه
امیرحسین علی‌بیگی - دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه

پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۲/۲۲ تأیید نهایی: ۱۳۹۳/۰۴/۲۸

چکیده

امروزه یکی از راهبردهای توسعه روستایی، راه‌اندازی صنایع فرآوری محصولات کشاورزی و نیز کشت و صنعت‌ها در مناطق روستایی است. اگرچه این کارخانه‌ها با هدف بهبود زندگی مردم در مناطق روستایی احداث می‌شوند، نباید پیامدهای اجتماعی-اقتصادی آن‌ها را نادیده گرفت. در زمینه ارزیابی پیامدهای اجتماعی و اقتصادی احداث کارخانه‌ها، مطالعات محدودی صورت گرفته است. هدف از این پژوهش کیفی، بررسی پیامدهای اجتماعی و اقتصادی شرکت کشت و صنعت روژین تاک در شهرستان کرمانشاه است. با توجه به ماهیت موضوعی مطالعه (ارزیابی پیامد)، بسیاری از پژوهشگران پیامدسنجی معتقدند که رویکرد مناسب برای چنین مطالعاتی روش کیفی است؛ بنابراین، این مطالعه با روش تحقیق کیفی به اجرا درآمده است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش شامل کشاورزان بالای ۳۰ سال روستاهای تازه‌آباد، نظام‌آباد، توللی، احمدوند، تپه‌افشار و سرابله در مناطق الهیارخانی و میان‌دریوند است. به منظور گردآوری اطلاعات، از تکنیک‌های مصاحبه انفرادی و گروه متمرکز بهره گرفته شد. داده‌ها با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد تغییرات اقتصادی شرکت کشت و صنعت روژین تاک در منطقه مورد مطالعه شامل ترویج کشت گوجه‌فرنگی، توسعه اشتغال کشاورزی و غیرکشاورزی، کاهش هزینه حمل‌ونقل محصول و افزایش قیمت زمین است و پیامدهای اقتصادی شامل بهبود وضع اقتصادی و تغییر الگوی کشت می‌شود. تغییرات زیست‌محیطی که به بروز پیامد اجتماعی منجر شده‌اند، عبارت‌اند از افزایش ترافیک و آلودگی صوتی. از پیامدهای اجتماعی می‌توان به مواردی مانند افزایش تصادفات، سیر صعودی مهاجرت معکوس، تقویت انسجام گروهی، بهبود رفاه اجتماعی-اقتصادی و میل به تحصیل اشاره کرد. به منظور اعتباربخشی به یافته‌های تحقیق، نتایج مطالعه به مسئولان شرکت روژین تاک ارائه و به بحث گذاشته شد. سیاست‌گذاران توسعه روستایی استان می‌توانند نتایج این مطالعه را مبنایی برای سنجش ریسک در برنامه‌ریزی صنایع روستایی آینده قرار دهند.

واژه‌های کلیدی: پیامدهای اجتماعی-اقتصادی، پیامدسنجی، تغییرات اجتماعی-اقتصادی، سنجش ریسک، کشت و صنعت.

مقدمه

امروزه توسعه روستایی به‌منظور بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان به کانون توجه بسیاری از صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان تبدیل شده است. برخی از صاحب‌نظران معتقدند توان ماندگاری هر کشوری در جهان پرتحول کنونی، تابعی از میزان بهره‌برداری از منابع محلی آن کشور است (سپیل^۱، ۱۳۸۸ به نقل از مطیعی لنگرودی و شمسایی) از این‌رو، در چند دهه اخیر، کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای جهان سوم از جمله ایران نیز اقدام به اجرای پروژه‌هایی در جهت توسعه مناطق روستایی کرده‌اند. یکی از این پروژه‌ها، راه‌اندازی صنایع فرآوری محصولات کشاورزی و همچنین کشت‌و‌صنعت در مناطق روستایی و حومه شهرهاست. این صنایع، با هدف استفاده بهینه از منابع محلی، جلوگیری از ضایعات کشاورزی، افزایش سطح درآمد و افزایش سهم اشتغال صنعتی در مناطق روستایی ایجاد شده‌اند (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۶). اگرچه این پروژه‌ها برای بهبود زندگی مردم روستا به کار رفته‌اند، اغلب بدون در نظر گرفتن پیامدهایشان در محیط اجرا درآمده‌اند و مشخص نیست که چه پیامدهای مثبت و منفی متعددی در محیط روستا و برای مردم به دنبال دارند (رضایی‌مقدم و دیگران، ۲۰۰۵؛ احمدوند و کرمی، ۲۰۰۹: ۱۲۶). در این مطالعه، به بررسی پیامدهای اجتماعی-اقتصادی شرکت کشت‌و‌صنعت روژین‌تاک که از جمله صنایع فرآوری محصولات کشاورزی است، پرداخته شده است. این شرکت در راستای برنامه‌های توسعه روستایی در سال ۱۳۸۱ در منطقه الهیارخانی واقع در جاده کامیاران شهرستان کرمانشاه با هدف استفاده از منابع محلی، توسعه کشاورزی و افزایش درآمد مردم راه‌اندازی شد. با وجود اینکه حدود یک دهه از فعالیت شرکت مزبور می‌گذرد، تاکنون مطالعه جامعی که هم‌زمان به پیامدهای اجتماعی و اقتصادی این شرکت توجه کرده باشد، انجام نشده است. همچنین پیامد فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی این شرکت برای روستاییان و بهره‌برداران و نیز تغییراتی که ایجاد کرده است، کماکان ناشناخته و مبهم است.

مبانی نظری

راه‌اندازی و گسترش صنایع روستایی با توجه به نقش مؤثری که می‌تواند در راستای توسعه اقتصادی-اجتماعی ایفا نماید، یکی از مهم‌ترین راه‌حل‌ها برای غلبه بر مشکلات مناطق روستایی محسوب می‌شود (طاهرخانی، ۱۳۸۶: ۵۹). تقدیمی و دیگران (۱۳۸۶: ۲۰) با بررسی پیامدهای اجتماعی استقرار صنایع تبدیلی در مناطق روستایی، به این نتیجه رسیدند که امنیت شغلی، افزایش مشارکت و فعالیت‌های فرهنگی، تداوم زندگی، وجود بیمه و تأمین اجتماعی، بهبود وضعیت مسکن، کنترل مهاجرت و توجه به توانمندی‌های نیروی بومی از مهم‌ترین این پیامدهاست. مطیعی لنگرودی و مرادی (۱۳۸۴: ۱۳۷) نیز با مطالعه صنایع روستایی شهر بیرجند به این نتیجه دست یافتند که صنایع کارخانه‌ای، بر اشتغال‌زایی و ارتقای وضعیت اجتماعی-اقتصادی روستاییان مؤثر بوده است. هم‌راستا با این مطالعه، نوری و دیگران (۱۳۸۹: ۶۱) با مطالعه صنایع روستایی در شهرستان اردستان نشان دادند که ایجاد صنایع روستایی، سبب اشتغال‌زایی در بخش کشاورزی می‌شود. نجفی‌کانی و مطیعی لنگرودی (۱۳۸۵: ۱۴۷) با مطالعه آثار استقرار صنایع در شهرستان بابل دریافتند که روستاهایی که از صنایع روستایی برخوردارند، در مقایسه با روستاهای هم‌جوار، رونق اقتصادی بالایی دارند. نصیری (۱۳۸۶: ۳۵) با بررسی صنایع روستایی شهر بومهن و مقایسه روستاهای برخوردار از صنایع و بدون صنایع به این نتیجه رسید که میانگین درآمد روستاهای برخوردار از صنایع، بیشتر از روستاهای بدون صنایع است. لانجو^۲ (۲۰۰۸) در آمریکا، ایجاد اشتغال پویا و افزایش درآمد را از پیامدهای اقتصادی ایجاد صنایع در روستا معرفی کرد. رضوانی و دیگران

1. Siepel

2. Lanjou

(زندیان، ۱۳۸۹: ۵) تأثیرات استقرار صنعت در استفاده از تولیدات کشاورزی و دامی را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که صنایع تبدیلی، نقشی اساسی در کاهش مهاجرت، افزایش درآمد، اشتغال‌زایی، بازده اقتصادی و تغییر شیوه تولید دارند. به‌طور کلی، بیشتر این مطالعات، به بررسی پیامدهای اقتصادی طرح‌های توسعه‌ای پرداخته‌اند و توجه چندانی به پیامدهای اجتماعی نداشته‌اند. از طرفی، تمایز میان تغییر و پیامد، آن‌طور که باید، شفاف ارائه نشده است. پیامد و تغییر، دو مقوله جدا از هم هستند. بسیاری از مواردی که به‌عنوان پیامد به آن‌ها توجه می‌کنیم، در واقع پیامد نیستند؛ بلکه تغییراتی هستند که بر اثر اجرای پروژه ایجاد می‌شوند و ممکن است به‌تدریج به پیامد تبدیل شوند؛ بنابراین، تمایز این دو اهمیت بسیار دارد. در ضمن، تغییرات طی زمان و با توجه به ساختار جامعه میزبان، به پیامد مبدل می‌شوند. بدین ترتیب، گاهی پیش‌بینی تغییرات مهم‌تر است؛ چراکه با پیش‌بینی تغییرات می‌توان تا حدی از بروز پیامدهای منفی جلوگیری کرد یا روند پیامدهای اجتماعی-اقتصادی را به شکلی واقعی‌تر و ملموس‌تر سنجید. بدین ترتیب، مسئله پژوهش حاضر این است که شرکت کشت و صنعت روژین تاک، موجب بروز چه تغییراتی در منطقه شده است و چه پیامدهایی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی داشته است؛ بنابراین، این مطالعه با ارزیابی هم‌زمان پیامدهای اجتماعی و اقتصادی، و نیز با تمایز میان تغییر و پیامد به ادبیات موجود می‌افزاید.

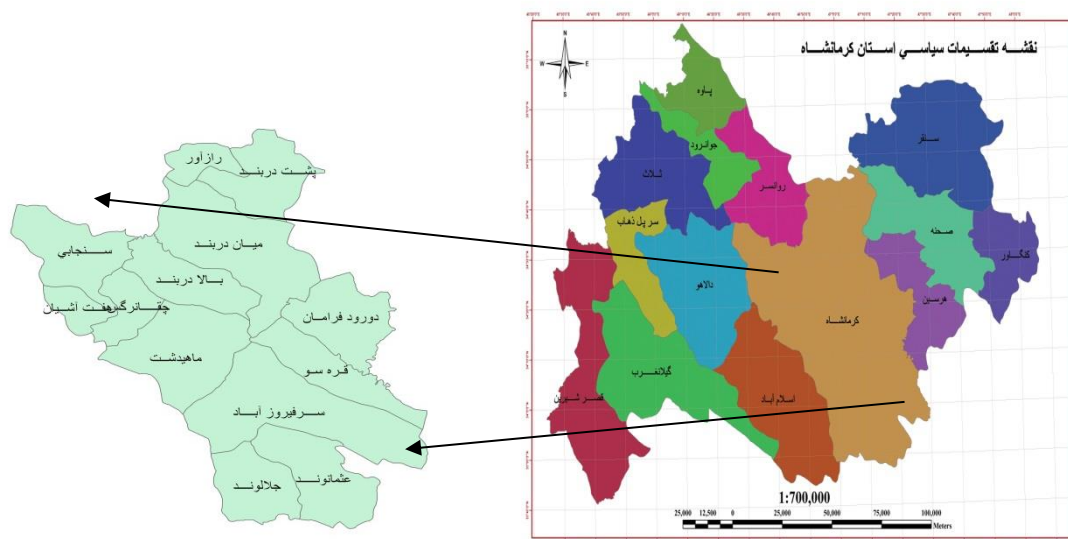
روش پژوهش

این مطالعه با روش تحقیق کیفی انجام شده است. با توجه به ماهیت موضوع مطالعه (ارزیابی پیامد)، بسیاری از پژوهشگران پیامدسنجی معتقدند که رویکرد مناسب برای چنین مطالعاتی، روش تحقیق کیفی است (فاضلی، ۱۳۸۹: سوویدی و دیگران، ۱۹۹۹). جامعه مورد مطالعه این پژوهش، شامل شش روستا از منطقه الهیارخانی و میان‌در بند (شکل ۱) در هم‌جواری شرکت روژین تاک شامل نظام‌آباد، تازه‌آباد، توللی، احمدوند، سرابله و تپه‌افشار است. با توجه به اینکه حدود یک دهه از احداث شرکت روژین تاک می‌گذرد، به‌منظور سنجش منطقه قبل و بعد از احداث پروژه، علاوه بر مراجعه به اسناد و مدارک، با افرادی مصاحبه شد که از زمان قبل از احداث شرکت تاکنون در این منطقه سکونت داشتند (احمدوند و کرمی، ۲۰۰۹). بدین‌منظور، افراد بالای ۳۰ سال برای مصاحبه انتخاب شدند. ابتدا یکی از روستاییان، از طریق جهاد کشاورزی معرفی شد و سپس افراد دیگر یکی پس از دیگری توسط خود روستاییان معرفی شدند تا زمانی که در نهایت، نمونه‌گیری کامل شد (۱۲۰ نفر). این تکنیک در اصطلاح گلوله‌برفی نامیده می‌شود (کوهن و دیگران، ۲۰۰۰). از آنجاکه مصاحبه، اساس ارزیابی پیامدهای اجتماعی-اقتصادی است (فاضلی، ۱۳۸۹)، در این پژوهش جمع‌آوری اطلاعات دست اول، با مصاحبه به دو صورت انفرادی^۱ و مصاحبه گروه متمرکز^۲ صورت گرفت. در این پژوهش، علاوه بر مصاحبه‌های انفرادی، مصاحبه گروه متمرکز، یکی دیگر از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات بود. به‌منظور اجرای تکنیک مصاحبه گروه متمرکز، پس از مراجعه به روستا، افرادی که مطلع بودند و از قبل در روستا سکونت داشتند، با استفاده از تکنیک گلوله‌برفی انتخاب شدند که در مجموع، پنج مصاحبه گروه متمرکز در فواصل زمانی مختلف انجام گرفت. مکان اجرای این مصاحبه‌ها به‌ترتیب یک مورد در مرکز خدمات کشاورزی منطقه الهیارخانی، سه مورد در منزل شخصی مددکار ترویجی در روستای توللی و یک مورد در نزدیکی کارخانه بود. در پژوهش‌های کیفی، برای پایایی نتایج از مثلث‌سازی^۳ استفاده می‌شود. در مثلث‌سازی، محقق تلاش می‌کند که از انواع روش‌های مختلف گردآوری داده‌ها بهره بگیرد (چمبرز^۴،

1. Individual Interview
2. Focus Group Interview
3. Traingulation
4. Chambers

۱۹۹۹). در این پژوهش، به‌منظور مثلث‌سازی یا اعتباربخشی به یافته‌های پژوهش، از مثلث‌سازی مبتنی بر روش استفاده شد؛ بدین‌صورت که داده‌ها به روش‌های مختلفی مانند تکنیک مصاحبهٔ انفرادی و مصاحبهٔ گروه متمرکز گردآوری شدند. برخلاف روش‌های متداول در پژوهش‌های کمی، در آزمون روایی و اعتبار^۱ روش‌های کیفی، یافته‌ها در اختیار ذی‌نفعان قرار می‌گیرد تا هرگونه ابهام در یافته‌ها توسط ذی‌نفعان برطرف شود (کوهن و دیگران، ۲۰۰۰). بدین‌منظور، پس از جمع‌آوری اطلاعات، نتایج با مسئولان شرکت روژین‌تاک و روستاییان و مسئولان مرکز خدمات کشاورزی منطقهٔ الهمیارخانی در میان گذاشته شد و درنهایت، مسئولان یافته‌ها را تأیید کردند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک تحلیل محتوا^۲ استفاده شد. سه نوع تحلیل محتوا وجود دارد: ۱. تحلیل محتوای سنتی (متعارف)، ۲. تحلیل محتوای هدایت‌شده و ۳. تحلیل محتوای تلخیصی (کینگاس و الو، ۲۰۰۷). با توجه به ماهیت پژوهش و مصاحبه‌ها، از روش تحلیل محتوای سنتی (متعارف) استفاده شد. مراحل این روش به شرح زیر است:

۱. مرحلهٔ اول این روش، گردآوری و تنظیم داده‌های حاصل از مصاحبه‌هاست.
۲. مرحلهٔ دوم شامل تعریف واحد تحلیل است: واحد تحلیل^۳ به ما کمک می‌کند که سیستم کدگذاری را سامان دهیم و کدها را با داده‌های جمع‌آوری‌شده تطبیق دهیم. در این پژوهش، واحد تحلیل پیامدهای اجتماعی-اقتصادی شرکت روژین‌تاک است که طبقه‌بندی آن‌ها به روش باریج (۲۰۰۴) صورت گرفته است. در این طبقه‌بندی، پیامدها به دو دستهٔ اجتماعی و اقتصادی تقسیم شده‌اند.
۳. کمی‌کردن کدهای استخراج‌شده: در این مرحله فراوانی هریک از کدها و به‌عبارتی تعداد هر گفته در هر طبقه تعیین می‌شود. در این پژوهش، از این مرحله از تحلیل محتوا استفاده نشد.
۴. مرحلهٔ آخر، مشخص کردن کلماتی است که به‌صورت نقل‌قول مطرح شده‌اند. در این مرحله- که به آنالیز ریشه‌ای معروف است^۴ - (بارون و ویلکینسون^۵، ۲۰۰۰) ریشهٔ طبقات در قالب نقل‌قول مستقیم^۶ می‌آید.

شکل ۱. موقعیت شهرستان کرمانشاه و منطقهٔ میان‌دریند در تقسیمات سیاسی استان کرمانشاه

1. Validity
2. Content Analysis
3. Unit of Analysis
4. Thematic Analysis
5. Braun and Wilkinson
6. Illustrative Quotation

بحث و یافته‌ها

در پژوهش حاضر، پس از بررسی و تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌های روستاییان، پیامدهای شرکت کشت و صنعت روژین تاک در دو طبقه تغییرات و پیامدهای اقتصادی (جدول ۱) و تغییرات و پیامدهای اجتماعی (جدول ۲) دسته‌بندی و شواهد آن‌ها ارائه شد.

- تغییرات اقتصادی حاصل از تأسیس شرکت کشت و صنعت روژین تاک در منطقه الهیارخانی و میان‌دربند

- تغییر در وضعیت اشتغال

همان‌طور که در جدول ۱ آمده است، یکی از تغییرات عمده اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه، افزایش مشاغل بخش کشاورزی و غیرکشاورزی است. در مصاحبه با کشاورزان منطقه، به عمل آمد این افزایش اشتغال بارها از آنان شنیده شد؛ برای مثال، یکی از جوانان روستای تازه‌آباد که مشغول کشاورزی است، می‌گوید: «کارخانه برای ما خیلی خوب است؛ چون جوانان مشغول به کار شده‌اند.» یکی از کشاورزان روستای احمدوند که از احداث شرکت روژین تاک در این منطقه راضی به نظر می‌رسد، می‌گوید: «کارخانه جای مقدسی است؛ چون معضل بیکاری را در اینجا حل کرده است. همچنین یکی از دلایل افزایش اشتغال این است که با توجه به کاربرد کشت گوجه‌فرنگی، بسیاری از روستاییان به‌عنوان کارگر در زمین‌های کشاورزی مشغول به کار شده‌اند. نرخ اشتغال جوانان در این منطقه افزایش یافته و بیشتر کشاورزان گوجه‌فرنگی کار جوان هستند. از سوی دیگر، با فراهم شدن زمینه حمل و نقل محصول، مشاغل غیرکشاورزی نظیر رانندگی نیز در منطقه ایجاد شده است.

- تغییر در هزینه حمل و نقل محصول

کاهش هزینه حمل و نقل محصول، یکی دیگر از تغییرات اقتصادی در این منطقه است. برخی از روستاییان، این موضوع را به‌عنوان یکی از دلایل گرایش به کشت گوجه‌فرنگی بیان کرده‌اند؛ چنانکه یکی از کشاورزان روستای نظام‌آباد می‌گوید: «یکی از محاسن کارخانه این است که نزدیک است و ما مجبور نیستیم محصول را با هزینه زیادی برای فروش به نقاط دور حمل کنیم. کارخانه محصولمان را می‌خرد و در هزینه حمل و نقل خیلی صرفه‌جویی می‌شود. ضمن اینکه به خاطر فاصله نزدیک با کارخانه تلفات کمتری داریم.» یک پیرمرد که مشغول آبیاری کشت گوجه‌فرنگی خود بود، چنین می‌گفت: «حتی اگر سایر جاها گوجه را با قیمت بالاتری بخرند، باز هم محصولمان را به روژین تاک تحویل می‌دهیم؛ چون هزینه حمل و نقل آن برای ما خیلی کمتر است.» در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که با استقرار شرکت روژین تاک، مسافت حمل و نقل محصول کاهش یافته و موجب صرفه‌جویی در هزینه حمل و نقل شده است. به‌عبارت دیگر، اکنون گوجه‌فرنگی در منطقه الهیارخانی و میان‌دربند از فروش تضمینی برخوردار است.

- تغییر در قیمت زمین‌های کشاورزی و مسکونی

یکی دیگر از تغییرات اقتصادی در این منطقه، افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی و مسکونی پس از احداث شرکت روژین تاک است. چنانچه یکی از روستاییان که سال‌هاست در روستای تازه‌آباد زندگی می‌کند، می‌گوید: «کارخانه باعث افزایش قیمت زمین کشاورزی و مسکونی در این منطقه شده است. قبل از احداث شرکت، زمین‌ها خیلی ارزان‌تر از حالا بود، اما در سال‌های اخیر روزبه‌روز زمین‌ها گران‌تر شده است.» یکی از اهالی روستای توللی می‌گوید: «ارزش زمین‌های

کشاورزی و مسکونی نسبت به قبل از روژین‌تاک خیلی افزایش یافته و هر چه زمین کشاورزی به کارخانه نزدیک‌تر باشد، قیمت آن بالاتر است.» با توجه به رونق کشاورزی، مردم بیشتر اقدام به اجاره و خرید زمین می‌کنند و این امر به افزایش قیمت زمین‌ها منجر شده است. از سوی دیگر، با مهاجرت به منطقه، قیمت زمین‌های مسکونی افزایش یافته است.

– ترویج کشت گوجه‌فرنگی

از جمله تغییرات اقتصادی که در منطقه الهیارخانی و میان‌دریند به‌وضوح دیده می‌شود، ترویج کشت گوجه‌فرنگی از زمان پس از احداث شرکت روژین‌تاک است. تقریباً همهٔ مصاحبه‌شونده‌ها به این موضوع اشاره کرده‌اند؛ چنانکه یکی از اهالی روستای توللی می‌گوید: «کارخانه باعث ترویج گوجه‌کاری در منطقه شده است و ۵۰ تا ۶۰ درصد منطقه زیر کشت گوجه‌فرنگی رفته است.» همچنین یکی از کشاورزان تازه‌آبادی با ابراز خوشحالی می‌گوید: «تغییر الگوی کشت در منطقه ایجاد شده و اکثریت کشاورزان به کشت گوجه‌فرنگی رو آورده‌اند؛ چون با وجود کارخانه، بازار برای آن وجود دارد.» به‌نظر می‌رسد با وجود شرکت روژین‌تاک و بازار تضمینی برای گوجه‌فرنگی، بسیاری از کشاورزان، کشت گوجه‌فرنگی را جانشین کشت‌های دیگر کرده‌اند. به‌عبارتی بعد از گندم و جو، گوجه‌فرنگی بیشتر کشت می‌شود.

– پیامدهای اقتصادی شرکت کشت‌و‌صنعت روژین‌تاک بر منطقه الهیارخانی و میان‌دریند

علاوه بر تغییرات مذکور، وجود شرکت روژین‌تاک، در منطقه الهیارخانی و میان‌دریند پیامدهای اقتصادی داشته است (جدول ۱). این پیامدها در نتیجهٔ برخی از تغییراتی که ذکر شد، به‌وجود آمده‌اند. در ادامه، به بعضی از این پیامدها پرداخته می‌شود.

– افزایش درآمد و بهبود وضع اقتصادی

یکی دیگر از نتایج این مطالعه این است که افزایش اشتغال کشاورزی و غیرکشاورزی، به بهبود وضع اقتصادی و افزایش درآمد مردم منطقه منجر شده است. بیشتر مردم منطقه به این موضوع اشاره دارند و معتقدند از مهم‌ترین پیامدهای شرکت روژین‌تاک این است که این شرکت، با اشتغال‌زایی به افزایش درآمد و در پی آن بهبود وضع اقتصادی مردم منجر شده است و این موضوع را بارها در مصاحبه‌ها مطرح کرده‌اند؛ برای مثال، یکی از کشاورزان روستای احمدوند بیان کرد: «وضع خوب شده؛ چون درآمد بالا رفته است.» این موضوع تا حدودی سبب رضایت مردم منطقه از شرکت شده است.

– به‌کارگیری روش‌های نوین کشت

پس از مصاحبه‌های متعدد با کشاورزان مشخص شد که ترویج کشت گوجه‌فرنگی در منطقه الهیارخانی و میان‌دریند، کشاورزان را به فکر استفاده از روش‌های نوین کشت انداخته است. این موضوع کاملاً قابل‌مشاهده است و بسیاری از کشاورزان آن را بیان کردند؛ برای مثال، یکی از کشاورزان جوان روستای احمدوند می‌گوید: «من می‌خواهم امسال از آبیاری قطره‌ای استفاده کنم؛ چون به‌صرفه‌تر است.» یکی دیگر از کشاورزان تازه‌آباد در این زمینه می‌گوید: «وجود کارخانه باعث ایجاد علاقه و تغییر نگرش کشاورزان نسبت به استفاده از بذره‌های جدید شده است.

جدول ۱. تغییرات و پیامدهای اقتصادی شرکت کشت و صنعت روژین تاک بر منطقه الهیارخانی و میان دربند

ردیف	تغییرات اقتصادی	نقل قولها	پیامدهای اقتصادی	نقل قولها
۱	کاهش هزینه حمل و نقل محصول	- به دلیل فاصله نزدیک، راننده‌های کامیون یا وانت، گوجه را با هزینه کمی به کارخانه منتقل می‌کنند.		
۲	افزایش قیمت زمین	- قبلاً هزینه حمل و نقل آن به بازار فروش زیاد می‌شد و بنابراین، سود چندانی نداشت، اما الان اکثر مردم گوجه‌فرنگی می‌کارند. - زمین‌های کشاورزی و مسکونی، نسبت به قبل از استقرار روژین تاک خیلی گران‌تر شده است. ارزش زمین خیلی بالا رفته و هرچه زمین کشاورزی به کارخانه نزدیک‌تر باشد، قیمت آن بالاتر است.		
۳	ترویج کشت گوجه‌فرنگی	- روژین تاک باعث ترویج گوجه‌کاری در منطقه شده است. - ۵۰ تا ۶۰ درصد منطقه زیر کشت گوجه‌فرنگی رفته است.	- اکثریت کشاورزان به کشت گوجه‌فرنگی رو آورده‌اند؛ چون با وجود کارخانه، بازار برای آن وجود دارد.	
۴	توسعه کسب و کار بخش کشاورزی	- کارخانه ضرری ندارد، فقط سود است؛ چون باعث رونق کشاورزی شده است. - کارخانه از لحاظ اشتغال‌زایی خوب بوده است. علاوه بر کشاورزی، خیلی از مردم وانت و... خریدارند و بار گوجه را به کارخانه حمل می‌کنند. - در حال حاضر، کشاورزان این منطقه جوان هستند. جوانان بیشتر راغب به کشاورزی هستند. - کشت گوجه نیازمند نیروی کار زیادی است. اشتغال ایجاد می‌کند.	- من می‌خواهم امسال از آبیاری قطره‌ای استفاده کنم چون به صرفه‌تر است. - به کارگیری روش‌های نوین کشت - افزایش درآمد و بهبود وضع اقتصادی	

منبع: نگارندگان

- تغییرات زیست‌محیطی حاصل از تأسیس شرکت کشت و صنعت روژین تاک بر منطقه الهیارخانی و میان دربند

- ترافیک

اما یکی از تغییراتی که موجب نگرانی اهالی منطقه الهیارخانی و میان دربند شده است و بارها در سخنان خود به آن اشاره و به آن اعتراض می‌کردند، این بود که تأسیس شرکت روژین تاک در این منطقه، به ترافیک منجر شده است. روستاییان این موضوع را بارها تکرار می‌کردند. حتی بعضی از روستاییان، این موضوع را به نبود جاده کافی و مناسب برای عبور و مرور و وسایل نقلیه نسبت داده‌اند؛ برای مثال، یکی از روستاییان منطقه می‌گوید: «به دلیل رفت و آمد زیاد ماشین‌آلات، در همه ساعات شبانه‌روز جاده و منطقه خیلی شلوغ شده است.» همچنین یکی از کشاورزان روستای تازه‌آباد با حالت اعتراض می‌گوید: «ماشین‌های سنگین ترافیک ایجاد می‌کنند.»

– آلودگی صوتی

یکی دیگر از تغییراتی که در منطقه الهیارخانی و میان‌دربند به‌وجود آمده است، آلودگی صوتی ناشی از بار ترافیکی است. این موضوع را کشاورزان بارها تکرار کرده‌اند؛ برای مثال، یکی از کشاورزان می‌گوید: «کارخانه باعث سلب آسایش مردم شده است. ماشین‌های سنگین با عبور و مرور باعث لرزش در جاده می‌شوند.» یکی از اهالی روستای تولی می‌گوید: «شب‌ها که خواب هستیم، وقتی که تریلی از جاده رد می‌شود، با صدای لرزش شیشه‌ها بیدار می‌شویم.»

– پیامدهای اجتماعی شرکت کشت‌و‌صنعت روژین‌تاک بر منطقه الهیارخانی و میان‌دربند

علاوه‌بر تغییراتی که اشاره شد، شرکت روژین‌تاک پیامدهایی اجتماعی در منطقه الهیارخانی و میان‌دربند داشته است. بعضی از این پیامدها ناشی از تغییرات زیست‌محیطی و برخی نیز ناشی از تغییرات و پیامدهای اقتصادی در منطقه الهیارخانی هستند (جدول ۲)؛ بنابراین، در جدول ۲ علاوه‌بر تغییرات زیست‌محیطی و پیامدهای اجتماعی، بعضی از تغییرات و پیامدهای اقتصادی جدول ۱ نیز که به بروز پیامدهای اجتماعی منجر شده‌اند، بار دیگر ذکر شده است؛ برای مثال، مطابق جدول ۲ پیامدهای اجتماعی ۳ و ۴ (مهاجرت معکوس و انسجام گروهی) به‌ترتیب حاصل تغییرات اقتصادی افزایش اشتغال و ترویج کشت گوجه‌فرنگی و پیامدهای اجتماعی ۵ (افزایش سطح رفاه و گرایش به تحصیل) حاصل تغییرات اقتصادی افزایش درآمد و بهبود وضع اقتصادی هستند. همچنین پیامدهای اجتماعی ۱ و ۲ (تصادف و کاهش رضایت اجتماعی) بر اثر تغییرات زیست‌محیطی ترافیک و آلودگی صوتی به‌وجود آمده‌اند.

– مهاجرت معکوس

همان‌طور که در جدول ۲ آمده است، یکی از مهم‌ترین پیامدهای اجتماعی شرکت روژین‌تاک در منطقه، مهاجرت معکوس است. رونق کشاورزی در منطقه الهیارخانی، به رونق کشاورزی و اشتغال‌زایی و به‌دنبال آن، مهاجرت مردم از سایر نقاط به این منطقه منجر شده است. بیشتر کشاورزان به این موضوع اشاره کرده‌اند؛ برای مثال، یکی از کشاورزان روستای تازه‌آباد می‌گوید: «مهاجرت از روستا به جاهای دیگر کم شده و برعکس مهاجرت به داخل روستا زیاد شده است؛ تا جایی که بعضی‌ها از نقاط دیگری به اینجا می‌آیند و با اجاره زمین، به کشت‌و‌کار گوجه‌فرنگی می‌پردازند.» یک زن گوجه‌کار- که در حال کمک به همسرش در مزرعه است و از شهرستان صحنه به این منطقه مهاجرت کرده است- می‌گوید: «همراه خانواده‌ام از شهرستان صحنه به این منطقه آمده‌ایم. زمین اجاره می‌کنیم و گوجه‌فرنگی می‌کاریم.» رونق کشاورزی در منطقه مورد مطالعه، به رونق کشاورزی و اشتغال‌زایی و به‌دنبال آن، مهاجرت مردم از سایر نقاط به این منطقه منجر شده است. پژوهش طبیعی لنگرودی (۱۳۸۶) نشان داد که هرساله تعداد بسیاری از جوانان روستایی، برای یافتن شغل و درآمد به‌سوی شهرها مهاجرت می‌کنند؛ بنابراین، با توجه به اینکه در منطقه مورد مطالعه با استقرار شرکت روژین‌تاک، نرخ اشتغال افزایش یافته است و درآمد روند صعودی در پیش گرفته است، ماندگاری جوانان در روستا افزایش یافته و این امر بر روند مهاجرت معکوس تأثیر مستقیم داشته است.

– انسجام گروهی

از دیگر پیامدهای مثبت شرکت روژین‌تاک در منطقه، انسجام محلی است؛ برای مثال، کشت‌های گروهی موجب تقویت ارتباطات بین‌فردی شده است. در این زمینه، یکی از کشاورزان سالخورده می‌گوید: «مردم بیشتر با هم ارتباط و شراکت دارند. شراکت مردم، بیشتر از طریق اجاره زمین با هم و فعالیت‌های گروهی است.» یکی از کشاورزان جوان روستای

احمدوند درباره انسجام گروهی می‌گوید: «مردم، شراکتی به اجاره زمین اقدام می‌کنند و به کشت و کار می‌پردازند.» مطابق نتایج، کشت‌های گروهی موجب تقویت ارتباطات بین‌فردی شده است. توضیح احتمالی این نتیجه این است که با افزایش کشت گوجه‌فرنگی در این منطقه و با توجه به کاربرد بودن این کشت، کشاورزان در انجام دادن امور کشت و کار با یکدیگر همکاری دارند و این امر، تا حدی به تقویت روحیه همکاری و انسجام گروهی در بین آنان منجر شده است.

– افزایش سطح رفاه و گرایش به تحصیل

از دیگر پیامدهای مثبت استقرار شرکت روژین تاک در منطقه الهیارخانی و میان‌دریوند می‌توان به افزایش سطح رفاه مردم منطقه و نیز گرایش به تحصیل در میان جوانان اشاره کرد. از مصاحبه‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که یکی از آثار افزایش درآمد، بهبود وضع اقتصادی مردم و گرایش به تحصیل است. همان‌طور که یکی از جوانان روستای تازه‌آباد می‌گوید: «چون درآمد مردم تا حدودی بالا رفته است، علاقه به ادامه تحصیل در بین جوانان تقویت شده است.» وی همچنین می‌گوید: «قشر تحصیل‌کرده زیاد شده و گرایش به ادامه تحصیل در بین مردم و جوانان بیشتر شده است.» یکی از آثار افزایش درآمد، بهبود وضع اقتصادی مردم و گرایش به تحصیل است.

– تصادف

از جمله پیامدهای منفی ایجاد ترافیک در منطقه الهیارخانی و میان‌دریوند می‌توان به تصادف اشاره کرد که به واردآوردن خسارت‌های جانی و مالی زیادی به مردم روستا منجر شده است؛ برای مثال، یکی از ساکنان روستای توللی می‌گوید: «کارخانه باعث ترافیک شدید در جاده شده است. چون جاده باریک است، منجر به تصادف می‌شود.» یکی دیگر از ساکنان این روستا می‌گوید: «کارخانه فقط برای ما ضرر دارد؛ چون باعث ترافیک در جاده شده و تصادف ایجاد می‌کند.» مردم روستاهای توللی و تازه‌آباد، به این موضوع بیشتر اعتراض دارند؛ چراکه جاده دقیقاً از وسط روستای آن‌ها می‌گذرد و بیشتر در معرض آسیب‌اند. یکی از اهالی روستای تازه‌آباد می‌گوید: «ماشین‌های سنگین ترافیک ایجاد می‌کنند. شب‌ها تا دیروقت این جاده شلوغ است و سروصدا ایجاد کرده است.» نتایج نشان می‌دهد پس از احداث شرکت روژین تاک، عبور و مرور وسایل نقلیه به این منطقه افزایش یافته و با توجه به پایین بودن ظرفیت ترافیکی جاده، به افزایش بار ترافیکی و در پی آن تصادف منجر شده است. دلیل منطقی این امر رونق کشاورزی در مناطق الهیارخانی و میان‌دریوند است. همچنین با توجه به این نکته که شرکت علاوه بر سایر شهرستان‌های استان کرمانشاه، محصول گوجه‌فرنگی خود را از استان‌های هم‌جوار نیز تأمین می‌کند، این امر به تردد کامیون به این منطقه منجر شده است؛ درحالی‌که با توجه به ظرفیت اندک ترافیکی جاده این منطقه، افزایش ترافیک و تردد ماشین‌آلات و کامیون، به بروز تصادف منجر شده است.

– کاهش رضایت اجتماعی

پس از مصاحبه‌های متعدد با کشاورزان معلوم شد که آلودگی صوتی حاصل از عبور و مرور ماشین‌ها در منطقه الهیارخانی و میان‌دریوند، رضایت اجتماعی کشاورزان را به‌خصوص در روستای توللی- که در مجاورت جاده است- کاهش داده است. این موضوع کاملاً قابل‌مشاهده است و بسیاری از کشاورزان آن را بیان کردند. یکی از کشاورزان روستای توللی می‌گوید: «عبور و مرور زیاد ماشین‌ها در جاده، شب و روز باعث لرزیدن شیشه‌های خانه‌ها می‌شود و آرامش نداریم. از طرفی این عبور و مرور، باعث از بین رفتن حیوانات خانگی روستا شده است و سالانه چندین تصادف در این منطقه رخ می‌دهد.» همچنین یکی از اهالی روستای تازه‌آباد می‌گوید: «صف طولانی تخلیه بار، باعث شلوغی و کثیفی محیط اطراف کارخانه شده است.»

جدول ۲. تغییرات و پیامدهای اجتماعی شرکت کشت و صنعت روژین تاک در منطقه الهیارخانی و میان دربند

ردیف	تغییرات زیست محیطی / تغییرات و پیامدهای اقتصادی	نقل قول‌ها	پیامدهای اجتماعی	نقل قول‌ها
۱	ترافیک	- به دلیل رفت و آمد زیاد ماشین‌آلات، در همه ساعات شبانه‌روز جاده و منطقه خیلی شلوغ است. - ماشین‌های سنگین ترافیک ایجاد می‌کنند.	تصادف	- ترافیک شدیدی در این جاده ایجاد شده است که هر ساله باعث تصادفات زیادی در این منطقه می‌شود و ضررهای جانی و مالی زیادی را به دنبال دارد. چون جاده روستایی است و جوابگوی این همه ماشین نیست.
۲	آلودگی صوتی	- شب‌ها که خواب هستیم وقتی که تریلی از جاده رد می‌شود با صدای لرزش شیشه‌ها بیدار می‌شویم.	کاهش رضایت اجتماعی	- عبور و مرور زیاد ماشین‌ها در جاده باعث از بین رفتن حیوانات خانگی روستا شده است. - صف طولانی تخلیه بار باعث شلوغی و کثیفی محیط اطراف کارخانه شده است.
۳	ترویج کشت گوجه‌فرنگی		انسجام گروهی	- شراکت مردم بیشتر از طریق اجاره زمین با هم و کار کشاورزی است. - مردم شراکتی با هم به اجاره زمین اقدام می‌کنند و به کشت و کار می‌پردازند.
۴	افزایش اشتغال		افزایش مهاجرت معکوس	- بعضی از اهالی روستا که قبلاً مهاجرت کرده‌اند، برای کشاورزی دوباره به روستا برگشته‌اند. - بعضی‌ها در شهر ساکن هستند اما برای کشاورزی به اینجا آمده‌اند و زمین‌های ملکی یا اجاره‌ای را گوجه‌کاری می‌کنند.
۵	افزایش درآمد و بهبود وضع اقتصادی		افزایش سطح رفاه	- قبلاً مردم ماشین‌آلات زیادی نداشتند، اما الان اکثریت ماشین‌آلات خریده‌اند و حتی برای حمل و نقل محصول خود اقدام به خرید وانت کرده‌اند. - علاقه به ادامه تحصیل در بین جوانان بالا رفته است؛ چون درآمد مردم تا حدودی بالا رفته است.

منبع: نگارندگان

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مطابق نتایج، احداث شرکت روژین تاک در مناطق الهیارخانی و میان دربند، با ترویج کشت گوجه‌فرنگی، به تغییر الگوی کشت و افزایش اشتغال کشاورزی و غیرکشاورزی منجر شده است. نتیجه پژوهش حاضر از منظر افزایش اشتغال کشاورزی، با مطالعه نوری و دیگران (۱۳۸۹: ۶۱) هم‌خوانی دارد. از طرفی به دلیل اینکه این شرکت در مرکز دهستان تأسیس شده است و نیز با توجه به فاصله کمی که با روستاها دارد، مسافت حمل و نقل محصول و هزینه‌های مربوط به آن کاهش یافته است. نتایج پژوهش آسایش و قنبری (۱۳۸۵) نیز نشان می‌دهد توسعه صنایع تبدیلی در نواحی روستایی سبب کاهش هزینه حمل و نقل و ضایعات کشاورزی می‌شود. از سوی دیگر، با مهاجرت به منطقه، قیمت زمین‌های مسکونی افزایش یافته است. این یافته با نتایج مطالعات مرادی و مطیعی لنگرودی (۱۳۸۴: ۱۳۷) در مورد تغییر قیمت مستغلات و اراضی پس از ایجاد صنایع فرآوری محصولات کشاورزی در نواحی روستایی، هم‌خوانی دارد. همه این موارد در مجموع، به بهبود وضعیت اقتصادی و افزایش درآمد مردم منجر شده است. همچنین مطالعات طاهرخانی (۱۳۸۰: ۳۳)،

مطیعی لنگرودی و نجفی کانی (۱۳۸۶: ۱۴۷)، تقدیسی و دیگران (۱۳۸۶: ۲۰)، مطیعی لنگرودی (۱۳۸۶)، واکرز^۱ (۲۰۰۸)، نصیری (۱۳۸۶)، پاربخ^۲ (۱۹۹۶) و رضایی (زندیان، ۱۳۸۶) نشانگر بهبود وضعیت اقتصادی روستاییان پس از استقرار صنایع تبدیلی در روستاهاست که با نتایج این پژوهش مطابقت دارد.

از طرفی با توجه به اینکه در منطقه مورد مطالعه، با استقرار شرکت روژین تاک، نرخ اشتغال افزایش یافته و درآمد، روند صعودی در پیش گرفته است، جوانان در روستا ماندگارتر شده‌اند و مهاجرت معکوس افزایش یافته است. مطیعی لنگرودی (۱۳۸۶) به این نتیجه رسید که مهم‌ترین علل مهاجرت روستاییان، اشتغال و درآمد است و اگر در روستا شرایط اشتغال فراهم باشد، تا حدود زیادی از سیل مهاجرت روستاییان به شهر کاسته می‌شود. از دیگر پیامدهای مثبت استقرار شرکت روژین تاک در منطقه الهیارخانی و میان دربند می‌توان به افزایش سطح رفاه مردم منطقه و نیز گرایش به تحصیل در میان جوانان اشاره کرد. این نتیجه با نتایج رضوانی و دیگران (فرجی سبکبار، ۱۳۸۹)، تقدیسی و دیگران (۱۳۸۶)، مطیعی لنگرودی (۱۳۸۶) و رضوانی و دیگران (۱۳۸۹) مطابقت دارد. افرادی که در خانواده‌هایی با درآمد بالا زندگی می‌کنند، میل بیشتری به تحصیل دارند و برای ادامه تحصیل با محدودیت‌های مالی کمتری مواجهند. این امر بر گرایش به تحصیل، تأثیر مستقیم دارد. همچنین با افزایش کشت گوجه‌فرنگی در این منطقه و با توجه به کاربرد این کشت، روحیه انسجام و همکاری گروهی در میان کشاورزان تا حدودی تقویت شده است. از طرفی نتایج نشان می‌دهد پس از احداث شرکت روژین تاک، عبور و مرور وسایل نقلیه به این منطقه افزایش یافته و با توجه به پایین بودن ظرفیت ترافیکی جاده، سبب افزایش بار ترافیکی و در پی آن تصادف شده است. این نتیجه، با مطالعات مرادی و مطیعی لنگرودی (۱۳۸۴) همخوانی دارد. این دو به این نتیجه رسیدند که مشکلات ترافیکی، از جمله پیامدهای منفی ایجاد صنایع فرآوری در روستاها بوده است.

در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که احداث شرکت کشت و صنعت روژین تاک در منطقه مورد مطالعه، پیامدهای مثبت اقتصادی برجای گذاشته است؛ ضمن اینکه به بروز پیامدهای اجتماعی منفی محدودی نیز منجر شده است. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود زمینه لازم برای ورود بیشتر صنایع در اقتصاد محلی روستاهای مورد مطالعه فراهم آید. از آنجاکه ایجاد زیرساخت‌ها در صنایع روستایی، زمینه‌ساز دگرگونی وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستاییان و افزایش سطح اشتغال و درآمد و در نتیجه، بهبود وضعیت زندگی آن‌ها خواهد بود، توسعه زیرساخت‌های روستایی اهمیت بسیار دارد؛ بنابراین، شایسته است که شرکت روژین تاک، قسمتی از درآمد خود را صرف تقویت زیرساخت‌های منطقه کند. تنها نگرانی این است که مسئولان باید تدابیری بیندیشند که ظرفیت کارخانه، به ایجاد تک‌محصولی در منطقه منجر نشود. همچنین به مدیران روژین تاک توصیه می‌شود با تشکیل کلاس‌های آموزشی، روش درست استفاده از سموم و نیز کنترل بیولوژیک آفات را به کشاورزان آموزش دهد تا مشکلی به پایداری محیط زیست وارد نشود. نتایج این مطالعه را می‌توان دستاوردی برای سنجش ریسک در جهت راه‌اندازی سایر کارخانه‌های بخش کشاورزی در استان کرمانشاه محسوب کرد. به‌طور کلی، مطالعات پیامدسنجی در کشورهای پیشرفته دنیا، مبنایی برای ارزیابی طرح‌های آینده است؛ بنابراین، شایسته است مسئولان استان، با نگاهی به نتایج این پژوهش، زمینه را برای تحقیق در زمینه طرح‌های مشابه فراهم آورند.

منابع

1. Ahmadvand, M., Karami, E., 2009, **A Social Impact Assessment of the Floodwater Spreading Project on the Gareh- Bygone Plain in Iran: A Causal Comparative Approach**, Environ Impact Assess Review, Vol. 29, No. 2, PP. 126-136. (In Persian)

2. Asayesh, H. and Ghanbari, N., 2006, **An Introduction to Rural Economy**, Tagh Bostan Publications, Kermanshah. (*In Persian*)
3. Braun, V. and Wilkinson, S., 2003, **Liability or Asset? Women Talk about the Vagina**, Psychology of Women Section Review.
4. Burdge, R., 2004, **Social Impact Assessment and the Public Involvement Process**, Social Ecology Press, PP. 183-192.
5. Chambers, R., 1997, **Rural Appraisal, Rapid, Relaxed and Participator**, Praxis, Actionaid, Actionaid, India.
6. Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K., 2000, **Research Methods in Education, Frist edition, Routledge Falmer publication.**
7. Fazeli, M., 2010, **Social Impact Assessment**, Sociologists Publications, Tehran. (*In Persian*)
8. Kyungas, H. and Elo, S., 2007, **The Qualitative Content Analysis Process**, JAN Research Methodology.
9. Lanjouw, P., 2008, **Rural Non-Agricultural Employment and Poverty in Latin America**, Washington dc: World.
10. Moradi, M. and Motiei Langroudi, S.H., 2005, **Craft Stand in the Process of Industrialization and the Development of Rural Industries on Central Part of Birjand Township**, Geographical Research Quarterly, No. 53, PP. 137-150. (*In Persian*)
11. Motiei Langroudi, S.H., 2007, **Rural Planning with Emphasis on Iran**, Mashhad University, Jihad Publications, Mashhad. (*In Persian*)
12. Motiei Langroudi, S.H. and Najafi Kani, A.A., 2006, **Impact Assessment of Industrial Areas and Towns on the Socio-Economic Development of Rural Areas, Case Study: Babol Township**, Geographical Research Quarterly, Vol. 58, PP. 147-165. (*In Persian*)
13. Motiei Langroudi, S.H. and Ardshiri, A., 2007, **Impact of agricultural processing industries in rural development central part of Amol**. Geographical Research Quarterly. No. 16, PP. 1-15. (*In Persian*)
14. Motiei-langrodi, S.H. and Shamsaii, A., 2009, **Rural Development of Based Continuity and Sustainability Agricultural. The Case Study: Sajasrod of Zanjan Province**, Geographical Research Quarterly, No. 703, PP. 85-104. (*In Persian*)
15. Nasiri, A., 2008, **Rural Industries, Influence Element on the Socio-Economic Development Process: An Empirical Sample Villages of Boumehen**, Rural Development Quarterly, Vol. 11, No. 1, PP. 35-58. (*In Persian*)
16. Nouri, S.H., Baygmohamadi, H., Taghdisi, A. and Shafiei, P., 2010, **Small and Workshop Industries Prioritization of Rural Areas Ardestan Township, Using Delphi Method**, Rural Development Quarterly, Vol. 13, No. 2, PP. 61-79. (*In Persian*)
17. Parikh, A., 1996, **Impact of Rural Industrialization on Village Life and Economy: A Social Accounting Matrix Approach**. Economic Development and Cultural change. Vol. 44, No. 2, PP. 351-377.
18. Rezaei Moghadam, K., Karami, E. and Gibson, J., 2005, **Conceptualizing Sustainable Agriculture: Iran as an Illustrative Case**, Journal of Sustain Agriculture System, Vol. 27, No. 3, PP. 25-56. (*In Persian*)
19. Rezaei, J., 2007, **Survey the Establishing Livestock Products Processing and Complementary Industries in Ilam Province**, Geographical Research Quarterly, No. 61, PP. 179-191. (*In Persian*)
20. Rezvani, M., Ramezanzadeh Lasbouei, M., Pourjaberi, M.M., 2010, **A Socio-Economic Impact Analysis of the Industrial Areas on the Rural Development, Case Study: Soleyman-Abad of Tonekabon Industrial District**, Geographic and Development Quarterly, No. 18, PP. 5-26. (*In Persian*)
21. Suvedi, M., Heinze, K. and Ruonavaara, D., 1999, **How to Conduct Evaluation of Extention Programs**, ANRECS Center for Evaluative Studies, Dept of ANR Education and Communication Systems, 409 Agriculture Hall, Michigan State University Extension, East Lansing, MI 48824

22. Taherkhani, M., 2001, **The Role of Industrial Districts in Rural Areas Development of the Central Province**, Geographical Research Quarterly, No. 40, PP. 33-45. *(In Persian)*
23. Taherkhani, M., 2007, **Application of TOPSIS Technique Places a Priority on Establishing Agricultural Processing Industries in Rural Areas**, Economic Research Quarterly, Vol. 6, No. 3, PP. 59-71. *(In Persian)*
24. Taghdissi, A., Maneshizade, R. and Mahdavi, M., 2007, **Role of Industry Workshop on the Rural Development, A Case Study of Shahreza Township**, Journal of Jihad, Vol. 27, No. 277, PP. 20-35. *(In Persian)*
25. Walkers, V., 2007, **Policy Innovation for Rural Sustainable Development**, New York: USA Rural Policy Research Institute.
26. Wheitz, R., 2006, **Regional Planning for Developing Countries**, London: Blackwell.